

... que dicimos

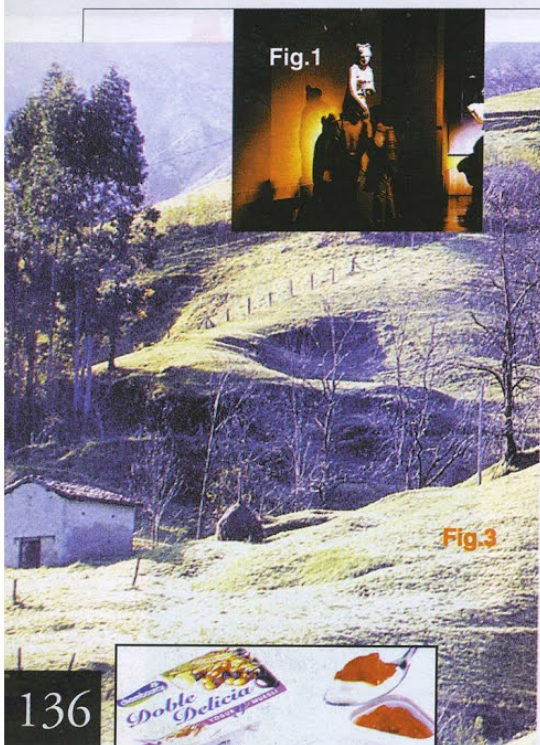

Fig.1

Fig.3

Reserva Nacional de caza de MANPODRE (Leon).

136

* A creación da obra artística necesita que o autor teña "algo que dicir". Isto non significa que a obra obrigatoriamente teña que ser figurativa. De feito, a procedencia da mensaxe gráfica é tan variada que existen moitos parámetros que inflúen nel.

* O prantexamento gráfico-plástico pode basearse en criterios estéticos tratando de procurar a beleza e a perfección do modelo (fig. 1) o inspirarse na natureza, nas moitas posibilidades de formas, texturas e cores do mundo que nos rodea (fig. 2). Máis, podemos empregar tamén razoamentos teóricos que determinen a execución da obra ou a experimentación con formas, técnicas e materiais para analizar novas relacións entre os elementos gráficos (fig. 3). Así ocorreu en moitas etapas da Historia da Arte.

* Na nosa sociedade ninguén pode sustraerse á poderosa influencia da cultura da imaxe que crea e experimenta novos códigos visuais (fig. 4) e menos aínda a todos os compoñentes socio-culturais, políticos e relixiosos do momento que nos tocou vivir (fig. 5).

Fig. 2

JEAN DUBUFFET.

* Na representación de mensaxes visuais teñen cabida aquelas imaxes que xorden do noso propio mundo interior, dos nosos sonos, da nosa forma de modificar o que vemos, de expresar nosos sentimentos e de comunicar nosos desexos.

Al pide
se juzga
los cul
Exige el escl
de la matan

ANDRÉS LUIS SALAS
Kigali

Decenas de cadáveres
asidos. Intus, nomen
pasado fin de semana
ho permaneceron sin
temperie y son posib
vereados mientra la
-17 mayo la

El anive
guerra en
con su

Un sector de
medios de com
aprovechar las

Fig.6 un ext

Fotografía. FRANK TSANG

... cando o dicimos ...

PABLO SERRANO.

* O feito creativo prodúcese en determinados momentos do traballo cotiá. Para iso é necesario dispoñer

dun espazo que nos permita desenrolar unha actividade máis ou menos continua. Recorda que uns traballos poden ser o inicio doutros novos. Esa actividade plástica en cadea é extremadamente fructífera e sitúa ó autor nun proceso de investigación e experimentación que lle permite avanzar no proceso creativo.

O espazo empregado para traballar é o estudio, o taller ou o laboratorio. Ha de ser axeitado para as técnicas que cada un empregue. Os espazos deben ser amplos e a luz clara. Mais, o máis importante é que sexa cómodo para quen traballa alí e non importa que esté medianamente desordenado xa que, o que para uns é un universo caótico, para outros é a única forma de concentrarse en obxectivos concretos.

JOAN MIRÓ. (Estudio do pintor).

JACKSON POLLOCK. (New York).

* Existe certa relación entre o talento creativo e o talante do creador. É importante que a persoa estea aberta e se interese por todo o que suceda ó seu redor, polas manifestacións culturais propias e alleas.

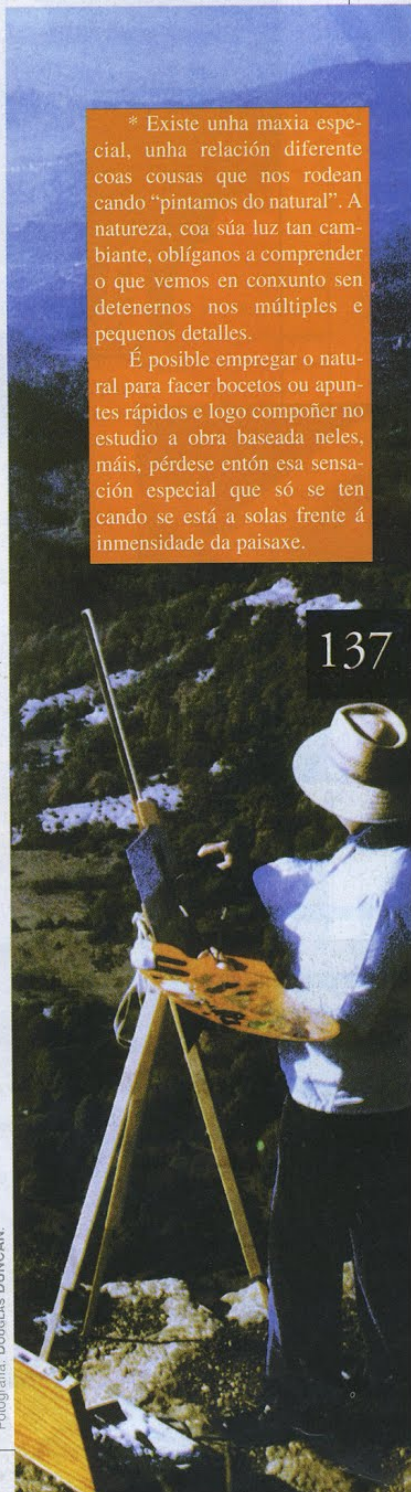
PABLO PICASSO.

Fotografía: DOUGLAS DUNCAN.

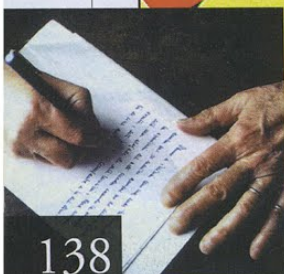
* Existe unha maxia especial, unha relación diferente coas cousas que nos rodean cando "pintamos do natural". A natureza, coa súa luz tan cambiante, oblíganos a comprender o que vemos en conxunto sen detenernos nos múltiples e pequenos detalles.

É posible empregar o natural para facer bocetos ou apuntes rápidos e logo compoñer no estudio a obra baseada neles, máis, pérdese entón esa sensación especial que só se ten cando se está a solas fronte á inmensidade da paisaxe.

137

... como o dicimos

138

* Cada linguaxe emprega os seus propios códigos para describir e transmitir imaxes ou ideas. Na ilustración superior tes a imaxe fotográfica dun "bodegón". En certo modo, esa imaxe representa a realidade como é, aínda que a distribución das cousas, a combinación das cores, a situación da luz está preparada polo fotógrafo para facer chegar ó espectador unha aparencia agradable e apetitosa. Dificilmente a realidade é tan perfecta.

* A descrición realista dos obxectos a través da pintura foi durante moitos anos a única forma de representar as cousas tal como foron.

JACQUES-CHARLES OUDRY. "Gibier mort". (Óleo sobre lenzo)
Museo Quimper, Cornualles, Francia. 1759.

PAUL CÉZANNE. "Natureza morta con cesta". (Óleo sobre lenzo)
Museo d'Orsay (Galerie Jeu de Paume), París. 1890.

* Coa chegada dos movementos teóricos da cor como o impresionismo, os pintores comezaron a profundizar nos efectos ópticos da luz e das cores descompoñéndoos en pequenas pinceladas que, postas unhas xunto a outras, dan o efecto desexado só ó velas a certa distancia.

A imaxe deixa de ter valor como representación da realidade e pasa a ser un estudio dos fenómenos que se producen ante os nosos ollos.

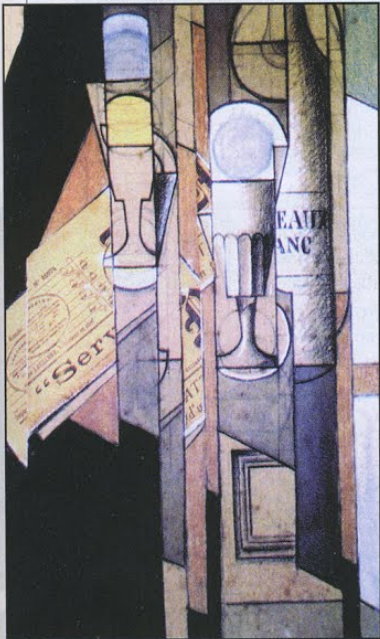
GIORGIO MORANDI. "Natura morta".
Collección Particular, Milán, Italia, 1929.

PIET MONDRIAN. "Bodegón con xarra de xenxibre". (Óleo sobre lenzo). Solomon R. Guggenheim Museum, New York, 1911.

* Os movementos pictóricos, escultóricos, arquitectónicos, cinematográficos e fotográficos basearon as súas actividades gráficas en presupostos teóricos que se desenrolaron en cada momento como fruto das inxedanzas culturais, sociais, políticas e sobre todo experimentais dos seus integrantes.

Pintores como *Morandi* analizaron a relación entre a luz e a forma a través da cor. Outros como *Mondrián* e *Xoán Gris* formaron parte da "pintura simultánea" á que se coñece como **cubismo**, onde se prantexa a posibilidade de representar varias faces do mesmo obxecto ó mesmo tempo. Todos eles e moitos outros investigan novos camiños gráfico-plásticos para facer avanzar esta linguaxe.

JUAN GRIS. "Vaso, xornal e botella" 1924.

MERET OPPENHEIM. "Almorzo en piel" MOMA, New York, 1936.

* O artista presenta a realidade ante os demais baixo o seu propio criterio tratando de despertar no espectador emocións que a realidade tal cal xamais chegaría a producirlle.

* Na imaxe "virtual" do ordenador todo é extremadamente perfecto, máis na realidade nada existe. É a ficción da imaxe.

... con que o dicimos

* Toda obra de arte está intimamente ligada coa técnica e o procedemento empregado na súa execución.

Existen moitos procedementos gráficos, visuais e pictóricos. Cada un emprega os códigos visuais de forma diferente e non é sinxelo profundizar neles e dominalos para dicir exactamente o que queremos. A técnica require tempo, análise e moita experimentación.

ALBERTO BURRI. "Saco e negro". (Collage). Colección Particular. 1954.

* Cando falamos de "*procedementos*" estámonos refirindo ó método que empregamos para executar fisicamente o traballo gráfico-plástico. A "*técnica*" agrupa a un conxunto de procedementos e refírese ós acontecementos coñecidos e habilidades que ten que desenrolar o autor para a súa utilización.

Por exemplo, se pretendo pintar unha paisaxe á acuarela estou elixindo un procedemento pictórico determinado. Se cando mixturo as cores para pintar as nubes do ceo a acuarela chorrea por exceso de auga por todo o soporte, estou tendo unha dificultade técnica. É moi importante elixir o procedemento pictórico axeitado para cada caso e de nada serve se non somos capaces de dominalo "*técnicamente*".

140

* Na imaxe electrónica e química utilízanse distintos procedementos. O cinema, o vídeo, a fotografía ou a imaxe xerada por ordenador son diferentes "*procedementos*" dentro da linguaxe visual e cada un deles require unha laboriosa e depurada técnica de utilización que ás veces necesita a intervención de varias persoas.

Canto mellor se coñeza o funcionamento e as características do material que esteamos utilizando para traballar, máis amplo será o campo de posibilidades que se nos abra para poder expresarnos sen dificultades.

ALEXANDER CALDER. "Móbil". Exposición na Fundación Miró, Barcelona.

LEONARDO DA VINCI. "Perfil de vello e catro caricaturas".

ARMAN (ARMAND FERNANDEZ), "Long term parking", 1982.

IBÁÑEZ, "Viñeta de Mortadelo e Filemon", Ed. Bruguera.

* A lista de procedementos e técnicas que se empregan na linguaxe visual é moi ampla. Neste momento, no que estamos inmersos nun continuo bombardeo de imaxes, son os procedementos electrónicos como a televisión, o vídeo e a informática aplicada á imaxe os que xunto coas reproducións impresas baseadas na fotografía, prevalecen sobre os medios tradicionais como o cinema, a pintura, o debuxo ou a escultura.

* Moitas veces a historia da arte ven marcada polo descubrimento de novos materiais que permiten o nacemento de procedementos non empregados ata ese momento. Isto pode incluso resultar determinante no estilo e a forma de facer dun artista plástico que pode desenrolar así procesos de experimentación que doutro modo serían imposibles de levar a cabo.

Non falemos xa do descubrimento da fotografía, feito crucial dentro da linguaxe gráfica. Que a industria química fose capaz de preparar un tipo de pintura como a "acrílica", de rápido secado e empregando a auga como medio onde diluír, abriu un campo enorme de posibilidades plásticas.

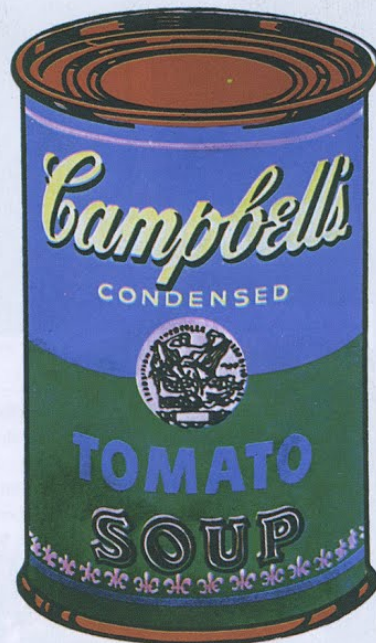
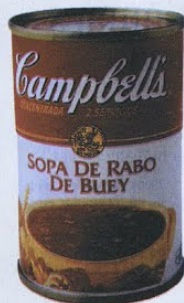

a obra de arte

* Tradicionalmente utilizábase o termo “obra de arte” para designar o fruto de calquera actividade humana sobre a que se puidese emitir un xuízo estético. Entón, a obra de arte estaba relacionada coa destreza e a habilidade do autor para conseguir executar formas que estivesen orientadas á consecución da beleza.

Así naceron as que se chamaron “belas artes” (arquitectura, escultura, pintura, etc), para diferencialas das “artes aplicadas” á industria (cerámica, ebanistería, vidro, etc) que tiñan o obxectivo da produción mecánica dos obxectos de uso. Este tipo de arte aplicada, cando é propio dun lugar determinado, denomínase “artesanía”. Dixemos reiteradamente que isto xa non sucede así e ós valores estéticos hai que engadírlles os expresivos e de experimentación.

* Unha obra de arte pode xordir hoxe de calquera lugar e de calquera obxecto cotiá tratado correctamente co procedemento e a técnica axeitada, podéndose converter ante os nosos ollos nunha imaxe de grande poder expresivo. Sacar de contexto un obxecto, aillarlo e modificalo son camiños para ensinar ó espectador o que o autor ve en cada cousa.

ANDY WARHOL, “Sopa Campbell” Colección Particular. París. 1967.

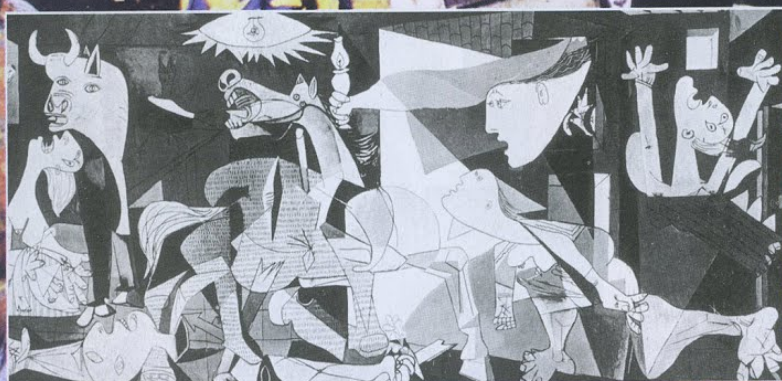
142

CRISTÓBAL TORAL, “Segundo as Meninas”. Colección Particular. 1975.

DIEGO VELÁZQUEZ, “As Meninas”. (Óleo sobre lenzo). Museo do Prado, Madrid. 1656.

* Tamén é posible “crear” a partir da creación doutro. Non estamos falando de copiar. Podemos interpretar e teorizar sobre os prantexamentos feitos por un autor sen que iso desmereza en nada o noso traballo creativo. É a fin de contas unha nova visión das formas e os espazos e como tal é válida.

Pablo PICASSO. "Guernica" 1937.

143

Fotografía: FACELLY.

* Quizais as obras de arte acadan o seu grao expresivo máis alto cando proceden de experiencias traumáticas vividas polos seus autores. Nestes casos, o sufrimento propio ou alleo impregna cada rincón da obra e mantense como testemuño duns feitos que marcaron a vida dos seus protagonistas.

Ninguén pode sustraerse dos acontecementos que o rodean e que lle tocou vivir. O artista plástico pode ser receptivo a esa realidade e reflexala na súa obra.

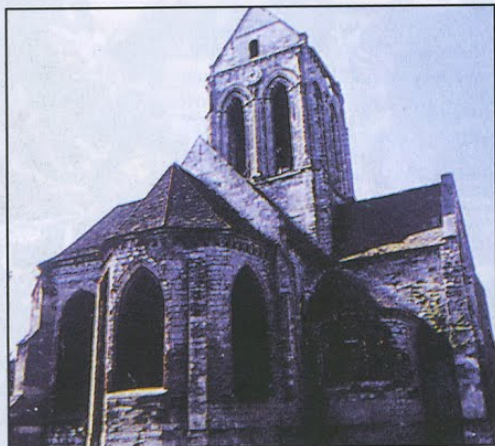
* O fotógrafo "conxela" unha porción do tempo. É unha imaxe irrepertible. Para eso, tivo que estar alí e o que é máis importante, tivo que darse conta de que a imaxe é boa. Iso marca a diferenza, o saber ver, o saber de antemán que esa imaxe vai transmitir a quen a vexa reproducida a sensación que o fotógrafo desexa.

Constantemente estanse producindo imaxes ó noso arredor. Non é necesario recorrer centos de kilómetros na súa procura nin dispoñer de costosos equipos de filmación. Só fai falta "observar".

Fotografía: SEBASTIÃO SALGADO. "Campo de refuxiados" Etiopía. 1984.

Estilo particular

IGREJA DE AUVERS.

VINCENT VAN GOGH (1853-1890).

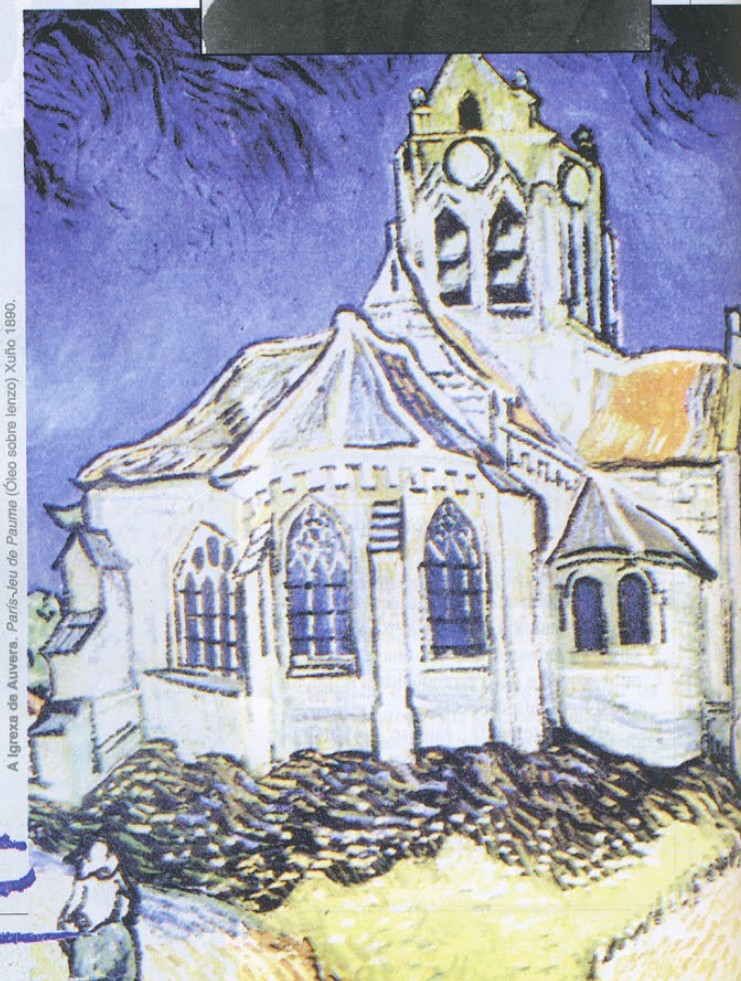
144

* Nos campos que compoñen a linguaxe gráfica cada autor ten a súa propia personalidade. É algo parecido ó que sucede na linguaxe escrita, cada persoa ten un modo distinto de dicir as cousas e ademais un tipo de letra diferente.

Esta forma particular de pensar, ver, comprender e executar chámase “*estilo persoal*”.

O estilo persoal de cada autor non ten por que ir ligado a un procedemento plástico determinado. Ás veces é así, pero hai moitos exemplos a través da historia nos que o artista experimenta diferentes procedementos e en todos deixa a súa pegada persoal.

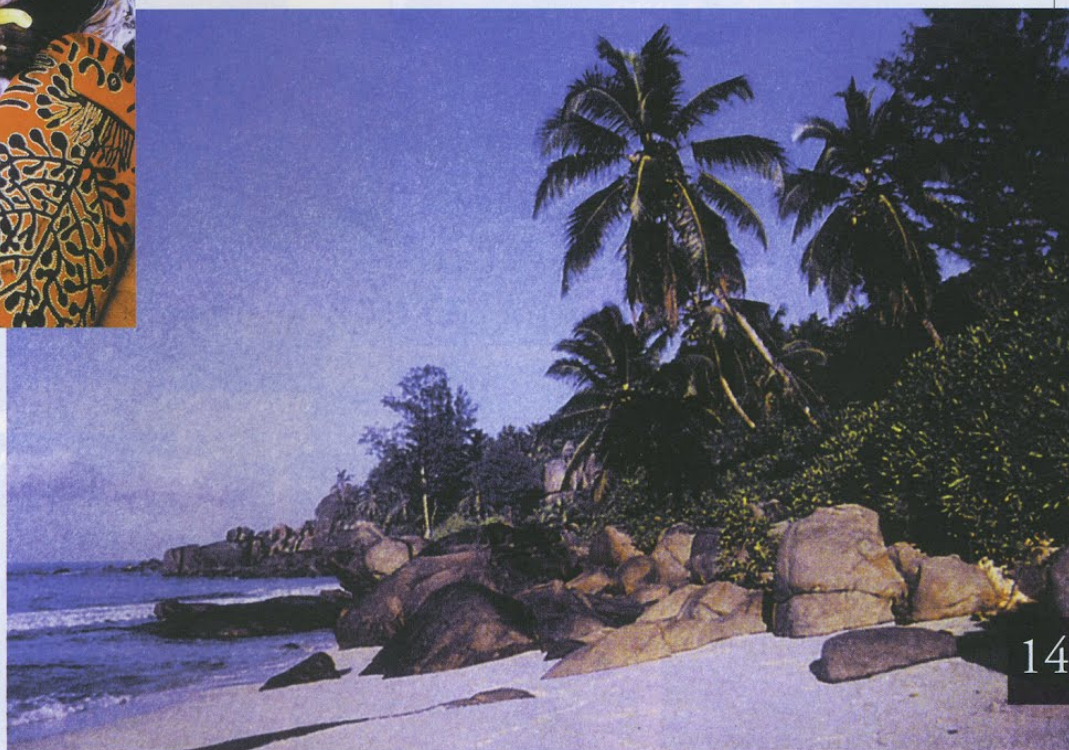
No obstante, existe unha traxectoria dentro do propio estilo que indica o proceso evolutivo do autor, segundo vai madurando no seu traballo. O estilo persoal é un condicionante da obra, non é un obxectivo en sí mesmo. Todos temos a nosa forma de facer, (queramos ou non) e é a repetición das fórmulas a que nos estanca.

A Igrexa de Auvers. París-leu de Paume (Óleo sobre lenzo) Xuño 1890.

Vincent

Estilo local

149

PAUL GAUGUIN. "Nafea faa ipopo (¿Cando te casas?)".
(Óleo sobre lenzo). Kunstmuseum, Basilea.

* Denominamos "*estilo local*" a aquel que caracteriza a unha determinada cultura ou zona xeográfica. É lóxico pensar que cada persoa está influída polos condicionantes estéticos cos que viviu dende a súa infancia.

O carácter universal da linguaxe gráfico-plástica non é limitativo neste aspecto. A pluralidade de culturas aporta novas posibilidades visuais e iso enriquece a linguaxe gráfico-plástica enormemente.

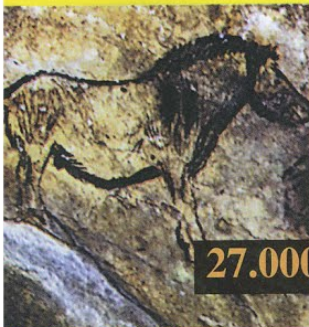
O estilo local acostuma estar moi ligado á *artesanía*, ó bo facer daqueles que executan actividades plásticas de aplicación industrial e que dende tempos moi remotos puideron conseguir o deseño funcional e estético dos obxectos de uso cotiá. Estes logros engadíronse ó resto das actividades humanas propias de cada cultura, enriquecéndoas e consolidándoas para a súa transmisión a xeracións vindeiras.

É indudable que o conxunto de manifestacións culturais propias de cada pobo (música, arquitectura, literatura, artesanía, pintura, escultura, deportes, etc) son por unha parte o reflexo do carácter propio das xentes que a integran e por outro, o condicionante daqueles que creceron no seu seo.

Tamén sucede que hai persoas que, sen pertencer a esa cultura, fai seus os seus logros estéticos ou polo menos investiga o seu modo de facer e utilízao como propio.

estilo de época

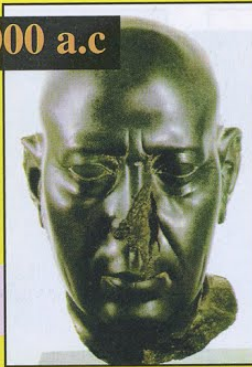

27.000 a.c.

Imagem de uma caverna de Niaux.

Arte rupestre

2.000 a.c

CABEZA TALLADA. Era Ptolemaica. Staatliche Museum, Berlin.

Arte exipcio

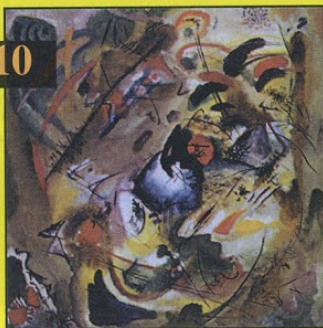
1.000 a.c.

RECIPENTE PARA VINO. (Bronze).
Estilo tardio SHANG-s. XI a.c.

Arte chino

1910

WASSILY KANDINSKY. "Improvisación 13".
Nv. Pinakothek, Munich, 1910.

Expresionismo

146

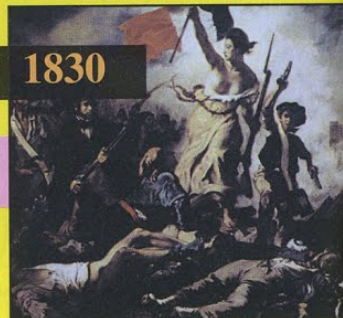
Pierre-Auguste RENDIR. "O palco" (Óleo sobre tela).
Londres, 1874.

1874

Impresionismo

1830

EUGÈNE DELACROIX. "A liberdade guiando o povo". 1830.

Romanticismo

1907

JUAN GRIS. "A mesa". Museum of Art, Philadelphia, 1914.

Cubismo

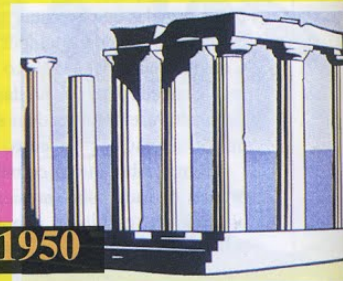
RENÉ MAGRITTE. "O fim da questão". (Óleo sobre tela).

1920

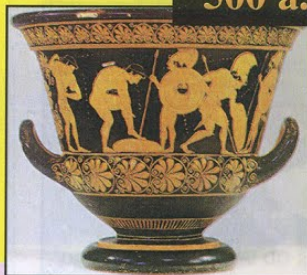
Surrealismo

1950

ROY LICHTENSTEIN. "Temple de Apolo".
Coleção Particular, 1964.

Pop-Art

500 a.c

EUFRONIOS. "Crátera con escena da Iliada".
Altura 46 cm.

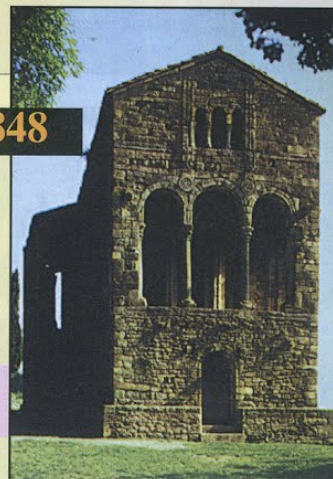
Arte grego

100

ESTATUILLA DE BRONCE. "Deus doméstico". Ashmolean Museum, Oxford.

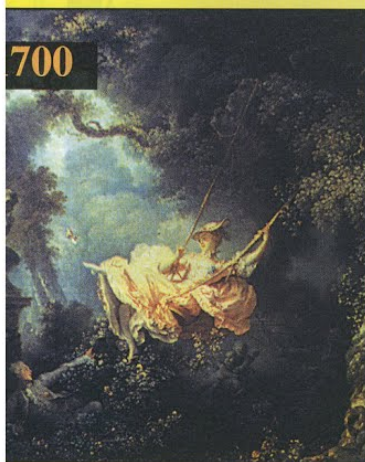
Arte romano

848

Stª MARÍA DE NARANCO, Oviedo. 848.

Arte medieval

700

J. FRAGONARD. "O columpio". Wallace Collection, Londres.

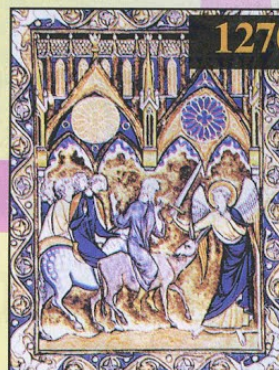
Rococó

1665

VERMEER. "Xoven con xarra de auga".
Metropolitan Museum, New York.

Barroco

1270

SALTERIO DE LUIS IX. Bibliotheque nationale, Paris. 1253/70.

Gótico

147

1989

KEITH MARLING. "Brasil" (Acrílico e esmalte sobre lenzo). 1989.

* A historia da arte estuda a evolución dos movementos artísticos ó longo do tempo. Nesta comprensión razoada analízanse as orixes das tendencias plásticas, o seu desenrolo e as súas influencias no nacemento doutras tendencias novas.

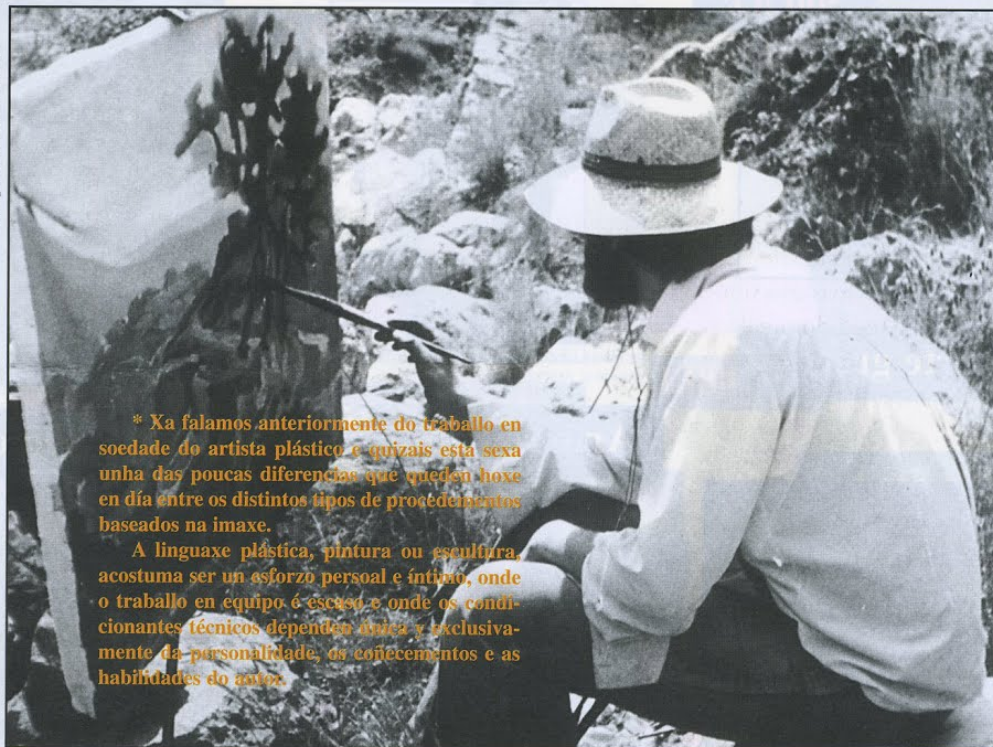
En cada época acostuma aparecer un tipo de proceder artístico. É como unha corrente xeral, que por continuar co pasado o como fenómeno de ruptura, agrupa no seu entorno ós autores que nese momento están traballando. É o que se denomina "estilo de época".

Para saber canto fai que se realizou unha obra de autor descoñecido, acostuma analizarse o seu estilo histórico para ver as súas coincidencias coas tendencias recollidas ó longo da historia.

Arte e vanguardia

autor / equipo

Fotografía. J. VALCARCEL.

* Xa falamos anteriormente do traballo en soedade do artista plástico e quizais esta sexa unha das poucas diferenzas que queden hoxe en día entre os distintos tipos de procedementos baseados na imaxe.

A linguaxe plástica, pintura ou escultura, acostuma ser un esforzo persoal e íntimo, onde o traballo en equipo é escaso e onde os condicionantes técnicos dependen única e exclusivamente da personalidade, os coñecementos e as habilidades do autor.

148

Actor CHESTER CONKLIN. Comedia de M. SENNETT. 1915.

* Ás veces nos procedementos baseados en imaxes de tipo electrónico ou químico é necesario o apoio dun maior número de xente. O "equipo humano" permite manexar o complexo entramado técnico necesario para a consecución da "obra".

O cinema é o mellor expoñente deste tipo de traballo, pero non é o único. Na fotografía é necesario un laboratorio que "revele" e "positive" o rolo de película e é nese momento onde se pode dar á foto unha maior interese como imaxe artística. Por iso, hai moitos fotógrafos que teñen o seu propio laboratorio e revelan as súas fotos eles mesmos.

* Cando se analiza unha obra gráfico-plástica, un elemento importante para a súa comprensión é a idade do autor cando fai a obra. Ata que acadamos a madurez, os traballos gráficos das persoas son similares. Os profesionais teñen necesidade de aprender a linguaxe e a técnica e logo domínanos someténdoo as súas propias necesidades expresivas. Non pode ser o mesmo a forma de comprender e de expresarse dun cineasta nas súas películas, que cando ten a experiencia suficiente como para amoldar a imaxe á súa forma de facer.

* A relación entre a industria e o campo da plástica é tal que descubrimentos como a aparición das pinturas acrílicas nos anos 50 caracterizaron a obra de artistas como Jackson Pollock ou David Hockney. O pigmento mixturouse cun produto chamado resina sintética e deu como resultado un tipo de pintura de secado rápido á que non afectaban os axentes atmosféricos pero que podía utilizar auga como produto para diluír. Os pintores empregaron os mesmos materiais dende facía 400 anos.

149

Vocabulario

* ARTES APLICADAS

Aquelas que se aplicaban á decoración de obxectos útiles (cerámica, tecidos, xoiería, mobiliario).

* ARTESANÍA

Arte de elaboración de obxectos de uso, xeralmente feitos de forma manual e coas características constructivas e estéticas tradicionais de cada zona.

* BELAS ARTES

As que tiñan como obxectivo a expresión da beleza. Termo unido ó concepto de obxecto estético cunha única utilidade sería a súa contemplación. En desuso dende que se prantexa como meta da arte a libre expresión do autor.